

1. inleiding

De Renaissance (wedergeboorte) is een periode, gedurende de 15e en 16e eeuw waarin letteren, kunst en wetenschappen tot grote bloei kwamen. De ontwikkeling begon in de late 14e eeuw in Italië, maar breidde zich snel uit over Europa.

Aan het ontstaan van de Renaissance hebben een groot aantal factoren meegewerkt, o.a.:

- ontstaan van een groter zelfbewustzijn van de mens
- opkomst van het natuurwetenschappelijk onderzoek (ontstaan van universiteiten)
- ontdekkingsreizen en veroveringstochten
- geldeconomie gaat ruilhandel overheersen
- ridderstand verliest macht en aanzien
- burger neemt een steeds belangrijker plaats in in het maatschappelijk leven
- religieuze eenheid wordt doorbroken – Reformatie
- veranderde levensfilosofie – opkomst van het Humanisme
- (her)ontdekking van de schoonheid van de organische natuur (natuur en menselijk lichaam)
- opkomst van staten en landsgrenzen

Kenmerken van de Renaissance zijn o.a.:

- kunstuitingen werden geënt op voorbeelden uit:
 - de laat-klassieke periode
 - Vroeg-Christelijke en Byzantijnse Kunst
- voorliefde voor harmonie en maatgevoel
 - proportieleer
 - gulden snede
 - menselijke maat wordt maat der dingen
 - symmetrie
- verovering van de 3e dimensie
 - lineair perspectief, Italië
 - atmosferisch perspectief en olieverftechnieken, benoorden de Alpen
 - volplastisch beeldhouwwerk
- voorkeur voor naturalisme in schilder- en beeldhouwkunst
 - mens en natuur als inspiratiebron
- de kunstenaar treedt uit de anonimiteit
 - universeel kunstenaar
- sterke ontwikkeling van profane naast kerkelijke kunst

2. de beeldende kunst

2.1. bouwkunst

- streven naar evenwichtige verhoudingen tussen hoogte, breedte en diepte van een bouwwerk n.a.v. geschriften van Vitruvius. Toepassing van *modulen*. Gulden snede.
- bundelpijler wordt vervangen door zuilen en *pilasters* naar antieke voorbeelden
- de zuilen worden vaak afgedekt door rondbogen (Vroeg-Christelijk)
- voorkeur voor compacte bouwvolumes – eenvoudig herkenbare vormen (cylinder, kubus en halve bol). Muren zijn dragend en afsluitend
- omlijsting van vensters, deuren en muurnissen door een *fronton*
- voorkeur voor overzichtelijke ruimtes. Centraalbouw: schoonheid van het gebouw werd boven het praktische gebruik ervan gesteld (bv. eisen van de liturgische eredienst)
- vlakke *cassetteplafonds*, doorlopende tongewelven of koepelruimtes (koepels met dubbele schil!)
- triomfboogmotief toegepast in portalen
- opbouw van de gevel volgens het principe van de opbouw van de zuil (basement – schacht – kapiteel)
- de zuilenorden Dorisch – Ionisch – Corintisch en Toscaans worden door elkaar toegepast
- afsluiting van de gevel door veruitstekende, zwaar geprofileerde kroonlijst, waardoor het dak nauwelijks zichtbaar was
- naast kerkelijke bouwkunst, stadspaleizen (*palazzi*) en landvilla's
- opdrachtgevers: kerk, gilden, patriciërs en kooplieden

2.2. beeldhouwkunst

- ontwikkelde zich als een zelfstandige kunstuiting
- streven naar een juiste (niet: ideale) weergave van de menselijke figuur, naar levend model. Anatomieleer
- vol- plastisch en vrijstaand beeldhouwwerk met grote uitdrukingskracht
 - bijbelse figuren en taferelen
 - mythologische figuren en scenes
 - allegorieën
- portretbusten, ruitersstandbeelden, grafmonumenten, fonteinen
- materialen: vooral marmer, brons, terracotta
- opdrachtgevers: kerk, gilden, patriciërs en handelslieden.

beeldhouwkunst benoorden de Alpen

Tot ± 1400 Frankrijk toonaangevend in de beeldhouwkunst

Na 1400 invloed van de Nederlanden (Vlaanderen)

- sterk realisme en expressionisme
- veel houtsnijwerk: altaren, retabels
- polychromie
- tot in de 16e eeuw meer Gotische dan Renaissanceelementen

2.3. schilderkunst

- ontwikkelde zich als een zelfstandige kunstuiting
- ontwikkeling van het lineair perspectief:
 - verkortingen
 - ruimtewerking
- plastische, natuurgetrouwe vormgeving
- weergave van de natuurlijke lichtval, *sfumato* en *clair obscur*
- sober kleurgebruik
 - temperapanelen
 - olieverfpanelen
 - fresco muurschildering
 - *secco* muurschildering
- bijbelse taferelen, mythologische scenes, portretten, allegorieën
- ontwikkeling boekdrukkunst: houtgravure, kopergravure
- behalve de kerk, nu ook wereldlijke opdrachtgevers (gilden, patriciërs en handelslieden)

3. toegepaste kunst

De ontdekking van het Domus Aurea te Rome (in 1490) leidde tot grote populariteit van de ornamentversiering o.a.;

- arabesken
- grotesken
- kandelabers

3.1. gebruiksvoorwerpen

meubelen:

- kist (*cassone*) met beschilderde panelen
- tafels met *pietre dure* (marmer met marmer en edelstenen ingelegd)
- versiering met *intarsia*
- wagentafels

keramiek:

- kast, naast kist krijgt belangrijke opbergfunctie in het interieur
- beschilderd tingeglazuurd aardewerk: *majolica*
- *lustergeglazuurd* aardewerk Spanje, Italië
- gebruiks-aardewerk, ontstaan van bij elkaar passende serviezen, apothekerspotten
- centra te Venetië en Murano, monopolie vanaf het einde van de 13e eeuw
- bokalen, wijnglazen, schalen, karaffen en kroonluchters

glas:

edelsmeedkunst:

- centrum: Florence
- driedimensionale vormgeving
- sculpturaal: gietwerk en gedreven vormen
- voorliefde voor detaillering
- zeer nauwkeurige afwerking
- naast vaatwerk voor de liturgische eredienst veel profaan vaatwerk, borden en drinkbekers
- opdrachtgevers uit een brede laag van de bevolking
- veel zilveren (uit Amerika) naast gouden voorwerpen
- vervaardiging was een gildeaangelegenheid: hofkunstenaars vielen niet onder de gildebepalingen

3.2. mode- textielvormgeving

mode:

- vrouw:
 - vierkante halsuitsnijding
 - strak lijfje
 - strakke mouwen, maar ook pofmouwen
 - taille op de natuurlijke plaats
 - wijde, in de taille gerimpelde rokken
 - horizontale accentuering
 - kostbare stoffen, zoals: brokaat, fluweel, zijde en satijn
- man:
 - kenmerkend was de *zimarra*, lange schoudercape van kostbaar materiaal: bont, fluweel, brokaat
 - hieronder een korter jack: *doublet*
 - lange *hosen*
- kleding man en vrouw:
 - het hemd wordt zichtbaar en groeit uit tot de maag

textielvormgeving

wandtapijtkunst:

- bloeide vooral onder vorstelijk mecenaat
- centra:
 - Noord-Frankrijk
 - Zuidelijke Nederlanden
- voorstellingen:
 - figuratief aansluitend bij de schilderkunst
 - heraldische motieven
 - *milles fleurs*
- grootte van de tapijten (nog) niet aangepast aan de ruimten waarvoor ze werden ontworpen
- opdrachten werden vaak verstrekt als investeringen en statussymbolen